

PROTOCOL

**SIGNALERING EN BEGELEIDING VAN
LEESPROBLEMEN
EN
DYSLEXIE**

Bewerkt door
IB-groep SAKS-SKB
September 2008
Tiny Droge
Herzien september 2013

INHOUD

Stappenplan groep 1	blz. 3
Stappenplan groep 2	blz. 4
Stappenplan groep 3	blz. 5
Stappenplan groep 4	blz. 6
Groep 3 – 8:	
Motiverende en emotionele ondersteuning	blz. 7
Groep 3 - 8	
Werkvormen in de groep	blz. 8 – 9 - 10
Groep 5 - 8	
Aanpak bij verschillende vakken	blz. 11 – 12 - 13
Het leerlingendossier	blz. 14

Stappenplan signalering en begeleiding dyslexie – groep 1

In groep 1 worden risicofactoren die de taalontwikkeling ongunstig kunnen beïnvloeden, in kaart gebracht. Zo worden *mogelijke* risicoleerlingen opgespoord en kan een begin gemaakt worden met preventief handelen in de onderwijssituatie.

Stap 1: De leerkracht verzamelt intakegegevens van nieuwe leerling.

- Bij *binnenkomst* van de leerling het ingevulde kennismakingsformulier met de ouders bespreken. (zie voorbeeld- kennismakingsformulier in bijlage 1)
Het origineel komt in het dossier bij de IB

Stap 2: De leerkracht verzamelt risicofactoren van alle kinderen in groep 1

- Cito-taal voor kleuters M1 en E1 (fonologische vaardigheden).

Stap 3: De leerkracht:

- *3 maanden na binnenkomst*: van de risicoleerlingen kinderen in groep 1 worden de risicofactoren in de thuissituatie en de risicofactoren in de groepssituatie in kaart gebracht. Daarvoor 'Signalering risicofactoren', bijlage 2, invullen.

Actie intern begeleider:

- IB-er ontvangt van de leerkracht de gegevens van de signaleringsmomenten: stap 1,2 en 3.
- Bespreekt met de leerkracht welke leerlingen, zoals *kinderen uit taalzwak of anderstalig milieu, of met dyslexie in de familie* in aanmerking komen voor
 - **speciale acties** t.a.v. de onderwijsleersituatie (TAK-toets)
 - extra contact met de ouders

Speciale acties t.a.v. de onderwijsleersituatie:

- *Voorinstructie* en interactief voorlezen in kleine kring aan de hand van logboek geplande instructie voor groep 1 en 2. (bijlage 3.1 en 3.2)
- *Voorinstructie* in kleine kring van fonologische vaardigheden voor groep 1 en 2 aan de hand van logboek geplande instructie groep 1 en 2. (bijlage 3.3)
- *Luisterhouding trainen* (oogcontact, terugvragen, op een juiste manier herhalen en laten herhalen van wat het kind zelf heeft gezegd, verwoorden van gedachten en gevoelens).
- Talige interactie vergroten, met aandacht voor articulatie, woord- en zinsbouw.
- Werken aan uitbreiding van woordenschat dmv spelletjes en thema's met bijbehorende materialen. (bijlage 4)

Aanbevolen:

- Voorlezen door kinderen uit hogere groepen. (leesvriendjes)
- Een lees- en schrijfhoek inrichten.
- Een verteltafel maken.
- Maatje aanwijzen (oudere kleuter) speciaal in de leesschrijfhoek.
- Methode: *Wat zeg je* door Marla van Wijk. Uitg. Bubbeldebub Etten-Leur.
- Computerprogramma: *Bas gaat digi-taal*. Uitg. Agteres Rijssen/Wilsum. (bijlage 5)

Acties van de ouders:

- Eventueel gehooronderzoek en/of logopedisch onderzoek.
- Luisterhouding trainen (luisteren is ook altijd aankijken en wederzijds oogcontact).
- De juiste uitspraak en articulatie oefenen.
- Geen verkleinwoorden gebruiken, geen verbasteringen overnemen.
- Veel voorlezen.
- Veel praten met het kind a.d.h.v. prentenboeken.
- Samen boekjes uitzoeken in de bibliotheek.
- Woordenschatuitbreiding aan de hand van spelletjes. (bijlage 4)

Stappenplan signalering en begeleiding dyslexie – groep 2

In groep 2 wordt *het talig functioneren van alle oudste leerlingen* in kaart gebracht.

De leerkracht observeert en screent kleuters van groep 2.

- In oktober-november observeert hij/zij de kleuters die volgens eerdere signalering en eigen signalering tot de risicoleerlingen behoren aan de hand van de Screeningslijsten. (bijlage 6.1 en 6.2)
- In januari en juni respectievelijk afnemen Cito-taal voor kleuters M2 en E2 (fonologische vaardigheden).

Actie leerkracht:

- Bij twijfel over talige ontwikkeling, dus niet alleen op spraakgebied, kan de leerkracht de ouders adviseren om via de huisarts een *screening door een logopedist* aan te vragen.

Actie schoolarts: screening van alle oudste kleuters.

Actie Intern Begeleider: neemt zo nodig individuele toetsen af zoals:

- TAK (Taaltoets Alle Kleuters): Klankonderscheiding, articulatie, woordenschat.
- Bespreekt met de leerkracht welke leerlingen in aanmerking komen voor speciale acties t.a.v. de onderwijsleersituatie.
- Bewaakt extra contact met de ouders: voorzichtig aangeven dat er mogelijk problemen komen/zijn bij de lees- en schrijfontwikkeling van hun kind.

Actie Preventief Ambulant begeleider of intern begeleider:

- Een leervoorwaardenonderzoek afnemen bij twijfel of het kind naar groep 3 kan.

Speciale acties t.a.v. de onderwijsleersituatie:

- Voorinstructie en interactief voorlezen in kleine kring aan de hand van logboek geplande instructie voor groep 1 en 2. (bijlage 3.1 en 3.2)
- Voorinstructie in kleine kring van de fonologische vaardigheden speciaal voor groep 2 aan de hand van logboek geplande instructie (bijlage 7.1)
Deze voorinstructie herhalen in de grote kring.
- Talige interactie vergroten, met aandacht voor articulatie, woord- en zinsbouw.
- Werken aan uitbreiding van woordenschat d.m.v. spelletjes en thema's met bijbehorende materialen. (bijlage 4)

Aanbevolen:

- Voorlezen door kinderen uit hogere groepen. (leesvriendjes)
- Een lees- en schrijfhoek inrichten.
- Een verteltafel maken.
- ABC-muur inrichten (let op: altijd de letters fonetisch benoemen, nooit alfabetisch!)
- Methode: *Wat zeg je* door Marla van Wijk. Uitg. Bubbeldebub Etten-Leur.
- Computerprogramma: *Bas gaat digi-taal*. Uitg. Agteres Rijssen/Wilsum. (bijlage 5)

Acties van de ouders:

- Zo nodig logopedie
- Veel voorlezen.
- Veel praten met het kind aan de hand van prentenboeken
- Samen boekjes uitzoeken in de bibliotheek
- Woordenschatuitbreiding aan de hand van spelletjes. (bijlage 4)
- Boekje lees-ideeën met ouders bespreken en meegeven. (bijlage 9)

Overdracht naar groep 3

- *Leerkracht (en indien gewenst IB-er)* verzorgt evaluatie en warme overdracht naar groep 3. (bijlage 8)
- *Intern Begeleider* toetst de vorderingen van de risicoleerlingen. Door eventueel herhaling van Cito-oudste kleuters, TAK-onderdelen of leesvoorwaarden-onderzoek.

Stappenplan signalering en begeleiding dyslexie - groep 3

Werkwijze

In groep 3 wordt de didactiek tijdens het aanvankelijk lezen en spellen aangepast en strategisch verrijkt.

De leerkracht houdt de extra instructie en vorderingen gedurende het jaar bij in de klassenmap en in het leerlingenjournaal.

Augustus – september: actie leerkracht

- Beginsituatie van risicoleerlingen vastleggen – gegevens warme overdracht.
- Start met leesmethode van de school.
- Start tutorlezen met zittenblijver(s).
- Start voor-instructie:
 - Voortzetting kleuteraanpak: voor-instructie in kleine kring versus grote kring.
 - Bijlage 7.2 geeft een overzicht om welke vaardigheden het gaat.
 - Bijlage 3.1 Logboek Boekoriëntatie.
 - Bijlage 3.2 Logboek Verhaalbegrip.
 - Bijlage 7.1 Fonologische vaardigheden in groep 2 en 3.
 - Bijlage 10 Logboek lastige letters en klanken in groep 3 en 4.
- Na ongeveer 4 weken overleg met ouders: wat ouders kunnen doen.

Oktober: actie leerkracht

- Herfstsignalering: *alle leerlingen* met methode-gebonden toetsen, o.a. Letterkennis toetsen.
- Bijstelling van de lijst risicoleerlingen die extra instructie en oefening nodig hebben in kleine kring. – in het groepsplan aanpassen.
- Voortzetting aanpak risicoleerlingen.(zie bijlagen 3)

Januari: actie leerkracht

- Afname woord-leestoetsen DMT en AVI A bij *alle leerlingen*

Februari: actie IB-er

- Onderzoek bij *risicoleerlingen* naar letterkennis en elementaire lees- en spellinghandeling. Dit onderzoek vindt plaats nadat alle letters zijn aangeboden.

Februari: actie leerkracht

- Afname CITO spellingtoets bij *alle leerlingen*.
- Bijstellen van de geplande instructie voor risicoleerlingen en uitvoeren.
- Start tutorlezen met risicoleerlingen.
- Ouders informeren over de vorderingen.

Maart: actie leerkracht

- Afname AVI B

Juni: actie leerkracht

- Afname CITO spelling bij *alle leerlingen*
- Woord- en leestoetsen DMT en AVI afnemen bij alle leerlingen.
- Ouders informeren over de vorderingen.

Juni: actie leerkrachten 3 en 4 (en indien gewenst IB-er)

- Evaluatie en gezamenlijk doorspreken risicoleerlingen en/of vermoedelijk dyslectische leerlingen.
- Warme overdracht *alle leerlingen*

Stappenplan signalering en begeleiding dyslexie - groep 4

Werkwijze

In groep 4 wordt de didactiek tijdens het (aanvankelijk/voortgezet) lezen en spellen aangepast en strategisch verrijkt.

De leerkracht houdt de extra instructie en vorderingen gedurende het jaar bij in de klassenmap en in het leerlingjournaal en geeft ook de evaluatie weer.

Augustus – september: actie leerkracht

- Beginsituatie is vastgelegd met AVI en DMT en spelling -eindtoetsen.
- Een groepsplan is gemaakt.
- Kleine kring samenstellen van risicoleerlingen voor extra instructie.
- Opstellen aangepast programma boekoriëntatie, verhaalbegrip, lastige letters en klanken lezen en schrijven, auditieve analyse en synthese (zie bijlagen)
- Na ongeveer 4 weken: overleg met ouders wat zij kunnen doen.
- Aanvang tutorlezen voor de risicoleerlingen

Oktober: actie leerkracht

- Groepsplan met eventueel benoemde individuele aandacht bijstellen en uitvoeren.

Januari: actie leerkracht

- Afname CITO spellingtoets bij alle leerlingen.
- Afname DMT en AVI

Februari:

- Groepsplan bijstellen.

Juni: actie leerkracht

- Afname AVI en DMT
- Afname CITO spelling

Juni: actie leerkrachten 4 en 5 (en indien gewenst IB-er)

- Groepsplan bijstellen.
- Evaluatie en gezamenlijk doorspreken risicoleerlingen/dyslectische leerlingen en dit weergeven in het leerlingjournaal.
- Warme overdracht naar groep 5

Groep 3 - 8

Motiverende en emotionele ondersteuning.

Vanwege de didactische achterstand is men snel geneigd tot het maken van een handelingsplan gericht op remediering. Dat mag gelden voor zwakke lezers, voor dyslectici *zeker niet*.

Een goed handelingsplan kent een invulling van alle belangrijke aspecten:

Accepteren, **B**egrijpen, **C**ompenseren, **D**ispenseren en **E**xtra leerhulp.

Deze vijf aspecten zullen de nodige motiverende en emotionele ondersteuning geven.

Accepteren

- Het is voor het dyslectische kind onmogelijk hetzelfde niveau in lezen en spellen te bereiken als een niet-dyslecticus in de dezelfde tijd.
- Het kind zal altijd fouten blijven maken, ook het kind moet dit weten.
- Lezen verbetert vaak sneller dan spellen.
- Spellens is het grootste probleem.
- Accepteren van de fouten is belangrijk om de motivatie gaande te houden.

Begrijpen

- De leerkracht zal op de hoogte moeten zijn van de verschillende taakaspecten en de complexiteit van lees- en schrijftaken.
- Begrijpen dat een lees- of schrijftaak veel energie kost door die complexiteit.
- De leerling zal zelf alert moeten zijn: wanneer begrijp ik iets niet en wat moet ik dan doen.

Compenseren

- Met name begrijpend lezen is voor een dyslectisch kind problematisch.
- Blijf niet hangen op het correct ontsleutelen van woorden.
- Het gaat om het begrijpen van de informatie.
- Voorlezen, plaatjes en gebaren kunnen helpen begrijpen.
- Terug kunnen vallen op een voorleesmaatje is belangrijk.
- De leerling hoeft niet hardop te lezen.
- Ook de computer met spellingcontrole kan een goede hulp zijn.

Dispenseren

- Dyslectische leerlingen werken langzamer, hebben meer tijd nodig voor een lees- of schrijftaak.
- Dyslectische leerlingen zijn eerder moe en hebben een rustige omgeving nodig om zich te kunnen concentreren op hun taak.
- Dispensatie kan bestaan uit: minder hoeveelheid werk, tijd verlengen, vrijstelling, gebruik van kladblaadje, mogen opzoeken van woorden en betekenissen.

Extra leerhulp

- Hulp bij lezen en spellen zal gericht moeten zijn op het aanleren van woordstructuren en top-down-strategieën.
- Hulp bij voorkeur door eigen leerkracht om aansluiting en integratie in de eigen methode te waarborgen.

Groep 3 – 8

De leerkracht houdt de extra instructie en vorderingen gedurende deze jaren bij in de klassenmap en in het leerlingenjournaal. (om bij aanvraag dyslexie onderzoek alle gegevens goed terug te kunnen vinden!)

Het is aan te raden om halverwege groep 5 dit onderzoek aan te vragen, waarbij de 3 laatste toetsmomenten met **aanpak en evaluatie** ingebracht kunnen worden

Werkvormen technisch lezen

Voorlezen

Begrijpend luisteren vormt een goede voorbereiding op begrijpend lezen. Kinderen horen door het voorlezen een vloeiend leesgedrag.

De leerkracht leest dagelijks voor. Het voorlezen beperkt zich niet tot voorleesboeken maar denk ook aan: de eerste hoofdstukken van een (makkelijk lezen) boek, een gedicht, een opstel van een kind, een artikel uit de krant of tijdschrift.

Voordat voorgelezen wordt een korte introductie op de tekst. Voorkennis activeren.

Oogcontact houden tijdens het voorlezen.

Geen controlevragen stellen achteraf. Praten over de tekst natuurlijk wel.

Meelezen met korte tekst

Kinderen lezen een korte tekst (denk ook aan een versje) mee (gekopieerd). Maar een tekst uit het biologieboek kan ook.

Twee of drie keer op achtereenvolgende dagen dezelfde tekst lezen. Eventueel mee naar huis. Deze vorm heeft als doel: bevorderen van vloeiend leesgedrag, bevorderen van taalontwikkeling en het leesbegrip. Er wordt over de tekst (ook vorm) gesproken. De tekst kan in postervorm opgehangen worden. Kinderen kunnen de tekst ook in koor mee lezen.

Meelezen van boeken

Soms wordt gekozen voor meelezen in plaats van te luisteren naar voorlezen. Meelezen (de leerkracht leest hardop) met een tekst bevordert het vloeiend lezen en de directe woordherkenning.

Wanneer een boek gebruikt wordt kan het hele boek gelezen worden maar ook de eerste hoofdstukken. Alle kinderen moeten het boek, tekst of kopieën hebben.

Ook kan de tekst geprojecteerd worden. Tijdens het lezen zo min mogelijk stoppen, alleen op punten die van tevoren overdacht zijn.

Gebruik HVP:

H = Herinneren: ik ben onder aan de bladzijde wie kan me kort zeggen wat er gebeurd is?

V = Voorspellen: wie kan een voorspelling maken over wat er gaat gebeuren?

P = Plek: oké, we zijn bovenaan blz. 33, is iedereen daar?

Achteraf kan over de tekst gepraat worden wat het begrijpend lezen en luisteren stimuleert.

Stillezen

Vanaf AVI 5/6 lukt stillezen meestal goed.

Er wordt veel leeservaring opgedaan en veel leeskilometers gemaakt.

Als er kinderen in een groep zitten die dit niveau nog niet hebben lezen zij met boekje en met een dvd of gaan buiten de klas duo-lezen of tutorlezen.

De leerkracht leest zelf ook tijdens het stillezen!

Radio-lezen

Een groepje heterogeen samengestelde kinderen bereidt een bepaalde tekst voor. Ze spreken af wie welk stukje gaat voorlezen. Daarna gaan ze het stukje voorlezen aan de klas. De klas luistert alsof ze naar de radio luisteren. Hierna kan gepraat worden over de tekst.

De kinderen die het voorlezen hebben ook de taak een aantal open vragen of stellingen te maken over de tekst

Toneel lezen

Er wordt een tekst gebruikt van een toneelstuk. Elk kind krijgt een rol en leest de tekst voor die daarbij hoort. Het spel wordt niet gespeeld, alleen voorgelezen.

Betekenis en emotie wordt overgebracht via de intonatie. Kinderen oefenen van tevoren zowel individueel als in de groep.

Soms kunnen kinderen een tekst zelf ombouwen tot toneelstuk tekst.

Hardop denken

Goede lezers denken tijdens het lezen na over hetgeen ze lezen. Normaal is dit niet hoorbaar.

Bij deze techniek demonstreert de leerkracht via hardop denken het eigen denkproces bij een tekst uit een zaakvak-methode. Hij stopt op bepaalde punten en geeft dan aan waar hij over denkt. Als de leerkracht dit een aantal malen gedaan heeft gaan de leerlingen het in tweetallen doen. Koppel sterke en zwakke lezers aan elkaar. Het integreert het begrijpend lezen met de zaakvakken. Het gaat om de volgende strategieën:

- voorspellen
- visuele voorstelling maken: ik stel me voor dat..
- vergelijkingen maken: dit lijkt op...dit doet me denken aan...
- controleren van het eigen begrip: ik snap dit niet want.....
- repareren van het eigen begrip: ik moet dit nog eens lezen.
- becommentariëren: dit vind ik....mooi...spannend.... want.....
- verbinden met wat je al weet: dit klopt (niet) want..
- kritische vragen stellen over de tekst: waarom...

Meestal zullen één of twee van de strategieën aan de orde komen.

Een kaart met “reminders” gebruiken als kinderen zelfstandig lezen.

(zie ook www.dyslectischekinderen.nl)

Naam:	
Datum:	
Tekst:	
1. Ik heb voorspellingen gemaakt	nooit soms vaak
2. Ik heb een plaatje gemaakt in mijn hoofd	nooit soms vaak
3. Ik heb de tekst in verband gebracht met wat ik al eerder wist	nooit soms vaak
4. Ik heb gemerkt wanneer ik iets niet begreep	nooit soms vaak
5. Ik heb iets gedaan om dit op te lossen	nooit soms vaak
6. Ik heb commentaar geleverd	nooit soms vaak
7. Ik heb een verband gelegd met iets wat ik al wist	nooit soms vaak
8. Ik heb kritische vragen gesteld	nooit soms vaak

Voorlezen aan kleuters

Voor groep 6 is deze manier van lezen uitvoerig beschreven in het boek: "Interactief voorlezen aan kleuters".

Kinderen uit groep 6 (ook groep 5-8) lezen voor aan kleuters.

Een kind wordt gekoppeld aan 1 kleuter. Deze werkwijze bevordert vloeiend lezen omdat prentenboeken gebruikt worden die geschreven zijn om voor te lezen.

Van tevoren oefenen met een duo-partner is (soms) nodig.

Nabespreken hoe het ging en eventueel oplossingen hiervoor zoeken.

Duolezen

Vooraf in groep 4 een goede, dagelijkse oefenvorm.

Het overbruggt de periode dat lees oefening hard nodig is, maar nog zoveel vergt dat het niet aantrekkelijk is om te doen. Het bevordert de woordherkenning, de vloeiendheid en het leesplezier.

Kinderen met duidelijke leesproblemen zijn meer gebaat bij tutor-lezen dan bij duo-lezen.

Zelfgekozen duo's blijken het beste te werken. Kinderen moeten wel een redelijk vergelijkbaar leesniveau hebben.

Tutorlezen

Tutorlezen is erg geschikt voor kinderen met leesproblemen.

De tutor zit minstens twee groepen (en minimaal twee leesniveaus) hoger.

Een tutor zorgt ervoor dat het lezen makkelijker wordt voor het kind.

Dit doet hij door voor te lezen, voor te zeggen en neutrale feedback te geven.

Eventuele teksten worden herhaald gelezen.

Goede publicaties hierover:

- Samen beter lezen van Hetty Klaassen en Aleid Stienstra-Sondij
- Een boek voor twee van Hilde van Keer- [www. Maklu.be](http://www.maklu.be).

Ralfi- lezen

Wat heel goed werkt is het zgn. Ralfi-lezen:

R = Repeated: herhaald lezen met tussenpozen

A = Assisted: ondersteund door voorlezen, voorzeggen en bijwijzen

L = Level: inzetten op een hoger niveau (1 à 2 Avi-niveaus)

F = Feedback: directe neutrale feedback bij fouten, maar ook toegespitste positieve feedback

I = Interaction: plezierige interactie over de inhoud

I = Instruction: vooral bij lange woorden gebruik maken van boogjes en prompts.

In de praktijk:

Neem een leuke, liefst een afgeronde tekst.

Zie verder bijlage 13

Op www.ralfilezen.nl zijn Ralfi leesteksten en adviezen voor leesstof te vinden.

Connect-lezen

Connect is een interventieprogramma voor zwakke lezers uit groep 3 en 4, en is ontwikkeld door Anneke Smits. Het totale Connectprogramma bestaat uit drie afzonderlijke delen, namelijk 'Connect Klanken en Letters' (oktober-februari groep 3), 'Connect Woordherkenning' (februari-juni groep 3) en 'Connect Vloeiend Lezen' (groep 4).

Binnen Connect wordt op zeer directe wijze een verbinding gelegd tussen schrijven en lezen. Uit onderzoek is gebleken dat dit een positief effect heeft op het leren lezen.

Connect is geen vervanging van de leesinstructie in de klas, maar een aanvullend interveniërend programma voor zwakke lezers. Het programma wordt uitgevoerd door de leerkracht. De leerkracht en leerling(en) werken drie keer per week in sessies van 20 minuten aan de instructietafel met het programma.

Groep 5 – 8

Aanpak bij verschillende vakken

LEZEN

- kennis van woordbetekenis en zinsbouw vergroten
- meelesen/luisterlezen (boekje, bandje)
- niet hardop laten lezen in de klas, tenzij voorbereid
- aanleren van verschillen tussen visuele en auditieve woordstructuren
- extra instructie door de leerkracht
- leren voorspellend lezen /begrijpend lezen door extra instructie door de leerkracht.
- laten stillezen
- extra leeshulp: tutorlezen / koppel-lezen
- op zo hoog mogelijk AVI-niveau oefenen (stil), zover begrip en techniek toelaten (norm qua tijd en fouten soepel hanteren!). Niet op frustratieniveau.
- boekpromotie
- vertrouwen geven dat leren lezen gaat lukken
- Andere beoordeling op rapport hanteren en dit de ouders uitleggen

Advies aan de ouders

- boekpromotie, bibliotheekbezoek
- tekst eerst voorlezen, voordat je kind het leest
- altijd laten stillezen, niet hardop tenzij goed voorbereid
- samen afwisselend lezen: kind stil, ouder hardop
- voor- en nabespreken van tekst
- mogelijk via de verzekering een Daisyspeler aanschaffen voor de thuissituatie (als het om een zwakke lezer gaat).

=====

REKENEN

- tafels aanleren met omgekeerde en dichtbij liggende sommen
- open tafelkaart hierbij leren hanteren
- hulpboekje voor oplossingsmanieren maken, met per somtype de voor de leerling werkbare oplossingsmanier
- steuntjes aangeven
- grote getallen goed leren uitspreken, bewust van de cijferpositie
- bewust leren worden van eigen fouten
- oplossingsmanieren leren verwoorden
- tafelkaart leren gebruiken tijdens rekentaken
- inzicht stellen boven automatiseren
- lange sommen met kladpapier laten doen (tussenstappen)
- splitsingen proberen te automatiseren
- hoofdrekenen met kladpapier
- rekenmachine leren gebruiken in de bovenbouw als controlemiddel en voor moeilijke vraagstukken
- extra instructie door de leerkracht
- schattend leren rekenen
- andere beoordeling op rapport hanteren en dit de ouders uitleggen

Advies aan de ouders

- verwachten dat je kind de tafels niet snel uit het hoofd kent en verwachten dat er bij klokkijken verwarring kan zijn (voor en over e.d.). zo ook bij 'geld'- rekenen.
- een boodschap laten doen en zelf laten betalen
- uitdragen dat fouten mogen

=====

SPELLEN

- bewust leren worden van eigen fouten.
- systematisch de spelling opbouwen, zoveel mogelijk volgens auditief beginnende regels
- via Spellingspiekschrift (of schema) steuntjes en regels aanleren, zoals: **ui** (kuil met schop)
- alleen regels aanbieden waarmee de leerling moeite heeft.
- het Spellingspiekschrift (schema) gaat mee naar de volgende groep.
- leren verwoorden van spellingcategorieën.
- aanleren van voorwaardelijke kennis zoals: lange/korte klanken; (mede)klinkers; klankgroepen.
- extra instructie van de leerkracht gericht op aanleren van strategieën.
- toepassing regels en steuntjes in ander werk aanleren.
- controlefase aanleren na het schrijven, gericht op één spellingsprobleem.
- leren geleerde steuntjes en regels te gebruiken via opbouw: eerst in eenvoudige taken, dan in complexe.
- waar mogelijk de computer gebruiken voor tekstverwerking.
- extra spellinghulp gericht op inoefenen van de strategieën.
- bij dictee alleen woordjes laten opschrijven.
- andere beoordeling op rapport hanteren en dit de ouders uitleggen.

Advies aan de ouders

- thuis in principe niet aan de spelling werken, tenzij afgesproken.
- verwachten dat veel geduld nodig is voor je ziet dat het kind vooruitgaat met spellen.
- verwachten dat het kind in spontane briefjes fouten blijft maken.
- deze fouten in spontane briefjes niet verbeteren.
- inspanning expliciet waarderen.
- letten op de uitspraak van dagelijkse woorden (articulatie)

=====

SCHRIJVEN

- eventueel blokschrift aanleren (met speciale methode) in overleg met fysiotherapie.
- computer veelvuldig gebruiken.
- aanbieden typecursus.

Advies aan de ouders

- begrip tonen voor de complexe taak van het schrijven.
- er vanuit gaan dat het kind zijn best doet op het handschrift, ook al is het niet prachtig.
- computer laten gebruiken om iets te 'schrijven'.

=====

WERELDORIËNTATIE

- hoeveelheid schriftelijke informatie beperken
- leeswerk op begrip richten, leren studerend omgaan met informatie
- samen met goede leerling schriftelijke informatie doornemen
- ezelsbruggen verzinnen voor jaartallen/ reeksen/moeilijke namen/begrippen, zoals: **TV-TAS** (Nederlandse Eilanden)
- meer tijd geven
- eventueel voorlezen
- extra instructie van de leerkracht/ eventueel voorinstructie.
- opbouw van werkstuk leren (structuur)
- vooral leren feiten op te zoeken i.p.v. weten
- spellingfouten niet aanrekenen in werkstukken
- veel complimenteren voor schriftelijk werk
- bespreken wat de leerling nog moeilijk vindt met huiswerk
- mondeling toetsen indien noodzakelijk
- hoeveelheid topografie verminderen
- topografietoets in hoeveelheid opbouwen en ezelsbruggetjes geven

Advies aan ouders

- verwachten dat het onthouden van (plaats-)namen moeilijk is
- laten kaartlezen op vakantie
- nieuwe kennis inzichtelijk koppelen aan oude kennis
- samen schriftelijke informatie doornemen
- informatieve en educatieve tv-programma's en internetsites stimuleren (Zappelin)

Belangrijk algemeen advies aan ouders:

Bewaar de dyslexieverklaring en het bijbehorende verslag zorgvuldig. Bij examens en ook bij toelating op de universiteit wordt van beide een kopie gevraagd!

Leerling-dossier

Iedere leerling heeft een eigen dossier.

Voor dyslectische leerlingen wordt duidelijk herkenbaar gemaakt dat het kind dyslectisch is door dit met een "D" op het dossier bij de IB-er aan te geven en *het boven in het leerlingjournaal* te vermelden.

In de loop van de jaren worden alle gegevens verzameld aangaande dyslexie. Dat zijn in ieder geval:

- screeningslijst groep 2
- onderzoeksgegevens vanaf begin groep 4
- handelingsplannen met evaluaties en informatie wat de sterke punten van het kind zijn alsook de voortgang van het lezen en spellen (DLE's)

LVS (Cito)

De objectieve meetgegevens van de (leer-)vorderingen worden gelijk alle andere kinderen twee maal per jaar in het leerlingvolgsysteem van de school verwerkt.

. Dyslectische leerlingen krijgen meer tijd om de Cito-toetsen te maken bij begrijpend lezen, rekenen en leestempo en leestechiek.

- verlenging van de toets-tijd (voor leerlingen met dyslexieverklaring)
- eventueel een versie met een vergroot lettertype (voor NLD leerlingen met een diagnose, voor visueel gehandicapten, voor dyslectici met of zonder dyslexieverklaring)
- Gesproken versie: alleen voor leerlingen met een dyslexieverklaring.
- Bij rekenen kladpapier geven en eventueel een tafelkaart bij de toets.

Onderwijskundig rapport

Wanneer een dyslectische leerling de school verlaat, wordt het onderwijskundig rapport uitgebreid met de gegevens uit de speciale bijlage van het leerlingendossier.

Hierbij wordt bovendien een advies meegegeven over de gewenste aanpak op de nieuwe school. Dat geldt ook voor de schoolverlaters naar het VO. Dat vormt de basis voor de dyslexieverklaring.

Stappenplan.

- 1 Screeningslijsten groep 1 en 2.
Dyslectisch of twijfel? Dan behandelen als dyslecticus (zie aanpak dyslexie kleuters)
- 2 Risicoleerlingen worden gescreend met de screeningslijst groep 2 (zie bijlage 3) en de toetsen in groep 3 en krijgen een dyslexieonderzoek in groep 4 of 5.
- 3 Bij twijfel aan de intelligentie dan wordt samen met het dyslexieonderzoek een intelligentieonderzoek afgenomen. Dit kan onder meer gedaan worden door Glaudé (onderzoeksbureau en behandeling van dyslexie)